

Forslag til finanslov for 2025

(Naalakkersuisoq for Finanser og Skatter)

Rettelsesblad

Erstatter forelæggelsesnotatet af 20. september 2024

(Der er ændringer i hele forelæggelsesnotatet)

Forelæggelsesnotat**1. behandling**

På vegne af Naalakkersuisut fremsætter jeg hermed Forslag til Finanslov for 2025.

Årets finanslovsforslag er det sidste i denne valgperiode. Forslaget lægger vægt på bæredygtig vækst og nødvendige reformer med social balance. Forslaget bygger på de seneste års økonomiske vækst og en situation med rekord lav ledighed. Selvom økonomien har vist sunde vækstrater, har udviklingen også ført til udfordringer såsom mangel på arbejdskraft, og der er fortsat behov for yderligere reformer i de kommende år.

Ikke mindst i tiden op til et valg er det vigtigt at bevare det kølige overblik og fastholde fokus på de strukturelle udfordringer, som landet står overfor. Der er behov for langsigtede løsninger og målrettede investeringer for at håndtere manglen på kvalificeret arbejdskraft og vedligeholdelsefetersløb på Selvstyrets aktivmasse. For at sikre langsigtet finansiel stabilitet og mindske afhængigheden af bloktilskuddet er der også behov for at skabe nye indtægtskilder, udover de store økonomiske investeringer til infrastrukturen, eksempelvis gennem udvikling af turistindustrien og industriel udnyttelse af vandkraft. En sikring af nye indtægter er også en vigtig forudsætning for hurtigere overtagelse af yderligere sagsområder, det vil sige ansvarsområder fra staten. For med vores yderligere indtægter kan vi også reducere landskassens afhængighed af bloktilskuddet fra staten.

Naalakkersuisut vil så vidt muligt med dette forslag fortsætte indsatsen for en økonomisk og social styrkelse af vort land, der gavner alle borgere og sikrer en social afbalanceret fordeling af vækst og velstand.

Finanslovsforslagets baggrund

Den grønlandske økonomi har generelt klaret sig godt selvom mange har gået igennem udfordringer, som de seneste års globale økonomiske kriser har medført. Økonomien har oplevet en stabil vækst på omkring to procent i både 2022 og 2023, drevet af store fangstmængder i fiskerisektoren, der er blevet solgt til fordelagtige priser. Men prognosen er, at denne situation vil ændre sig i løbet af de næste år. Det er derfor vigtigt med forsigtig økonomisk styring. Men i brede dele af vores land har der været gang i en høj investeringsaktivitet inden for bygge- og anlægssektoren, hvor især anlæggelsen af nye landingsbaner i Nuuk, Ilulissat og Qaqortoq har spillet en central rolle.

Den positive økonomiske udvikling afspejler sig også på arbejdsmarkedet, hvor antallet af registrerede arbejdssøgende er meget lavt de fleste steder. Dette peger på en situation med næsten fuld beskæftigelse. Samtidig viser de seneste målinger at inflationen i januar 2024 lå lidt over 2,2 procent, hvilket er en nedgang sammenlignet med samme periode året før, hvor den lå på 2,5 procent.

Fiskerisektoren forbliver den vigtigste sektor i landets private erhvervsliv med hensyn til beskæftigelse, værdiskabelse og eksport. I 2023 udgjorde eksporten af fiskeprodukter hele 98 procent af den samlede vareeksport. Værdien af fiskeprodukterne steg til 5,9 milliarder kroner, hvilket repræsenterer en vækst på omkring 2 procent sammenlignet med året før. Den nyligt vedtagne fiskerilov, som blev godkendt i maj 2024, indeholder flere reformtiltag, der skal sikre en bæredygtig og langsigtet udvikling af fiskerierhvervet til gavn for samfundet.

De store investeringer i landingsbanebyggerierne forventes at opretholde aktivitetsniveauet i de kommende år. Når disse projekter er færdige, vil udvidelsen af Utoqqarmiut Kangerluarsunnguut være påbegyndt, samt etableringen af et nyt vandkraftværk som skal placeres mellem Qasigianniguit og Aasiaat og som skal forsyne området.

Centrale udfordringer

I fraværet af strukturelle, økonomiske reformer vil vi i de kommende år risikere en lang periode med store underskud på de offentlige finanser. Helt overordnet er det derfor nødvendigt at understrege, at der generelt set er behov for at øge indtægterne og reducere udgifterne. Et eksempel på en stor udgiftspost for befolkningen er anbringelser af børn udenfor hjemmet, hvor en undersøgelse viste at i 2023 blev 843 børn anbragt udenfor hjemmet. I kroner og øre brugte vi alene i 2023 466 mio. kr. om året. I følge Socialstyrelsens tal, blev der i de sidste 4 år brugt 1,6 mia. kr. til anbringelser på børnehjemmene af myndighederne. Det skal understreges, at her bliver plejeforældre ikke medtaget i beregningen af udgifterne.

Dette vil sikre en mere balanceret økonomi og vi skal skabe et solidt fundament for fremtidens offentlige finanser. Der skal derfor arbejdes målrettet på at finde løsninger, der kan bidrage til denne målsætning.

Selvom vi aktuelt befinder os i en økonomisk højkonjunktur med høj beskæftigelse, lav ledighed og lav inflation i forhold til andre lande, er der også udfordringer. For i byggebranchen er der fortsat usikkerhed i markedet, hvilket skyldes høje renteudgifter, dyrere materialer og en mangel på kvalificeret arbejdskraft. Derudover er der et betydeligt vedligeholdelses efterslæb på offentlige bygninger og infrastruktur. Et efterslæb, hvis der ikke gøres noget ved, kan accelerere og dermed udgøre en større og større byrde for næste generation for hvert år. Hos Naalakkersuisut mener vi, at det er vigtigt, at der tages ansvar for samfundets aktiver og man sikrer, at de forbliver i god stand, og at det ikke er vejen frem, at efterlade en gæld til dem, der kommer efter os.

For at sikre fortsat økonomisk udvikling og fremgang er det nødvendigt at tiltrække mere arbejdskraft, både til den private og den offentlige sektor. Disse udfordringer kræver en systematisk og målrettet indsats for at finde løsninger, der kan understøtte en bæredygtig og

vedvarende vækst i den grønlandske økonomi, herunder større effekt af uddannelsesinitiativer og en målretning af disse i forhold til samfundets behov. Det er samtidig vigtigt at sikre, at de der *kan* arbejde har muligheder for og incitament til at bidrage til samfundet. Derfor er vi, sammen med kommunerne, bl.a. i gang med at se på, om vi kan forbedre reglerne for og administrationen af førtidspension, så færre borgere bliver efterladt på en offentlig ydelse.

Samtidig skal vi nu for alvor til at forberede os på, at meget store årgange i de kommende år er på vej til at forlade arbejdsmarkedet pga. alderdom, og vi derfor kommer i en situation, hvor vi skal forberede os på, at færre skal forsørge flere. Dette kræver ikke alene, at flere af ungdomsårgangene tager en erhvervskompetencegivende uddannelse, men også at det samlede pensionssystem fremtidssikres, og dets løsninger ordnes. Begge dele er derfor prioriterede indsatsområder i opfølgningen på Naalakkersuisuts Holdbarheds- og Vækstplan II.

At der bliver flere ældre er ikke et problem i sig selv. Men det skal holdes i mente, at der her er tale om betydelige demografiske forskydninger, der har direkte indvirkning på den økonomiske holdbarhed. Naalakkersuisut finder det derfor helt afgørende, at der også i de kommende år arbejdes ansvarsfuldt hen imod finanslove med overskud og at der foretages nødvendige prioriteringer for at nå dette. I fraværet af økonomiske reformer vil dette forventeligt kræve, at der på kommende års finanslove gennemføres relativt store besparelser.

Skatte- og afgiftsreform

Den politiske aftale indgået tidligere i år om reform af personskatte- og afgiftssystemet indeholder tiltag som skal bidrage til større lighed i samfundet, fremme at det bedre kan betale sig at arbejde og samtidig understøtte udmøntningen af Holdbarheds- og Vækstplan 2 med henblik på landets langsigtede økonomiske holdbarhed.

Naalakkersuisut fremlægger på denne efterårssamling et forslag til delvis udmøntning af skatteaftalen, der vil blive behandlet i detaljer under punkt 13. Helt overordnet kan det oplyses, at hvis der ses på hele reformen samlet, vil næsten alle med en indkomst over 70.000 kr. opleve en indkomstfremgang. De som får mest under reformen, er skatteborgerne med en indkomst mellem 150.000-300.000 kr. Nogle kan se frem til en forbedring på ca. 15.000 kr. efter skat om året. Det vil sige, at loven vil medføre 1.200 kr. mere om måneden efter skat.

Prioriteringer i finanslovsforslaget

Naalakkersuisut har i finanslovsforslaget for 2025 prioriteret en række vigtige tiltag, som skal styrke velfærden og udviklingen i landet.

På sundhedsområdet foreslås der afsat 31,6 millioner kroner over de næste fire år til at fortsætte indsatser fra den sundhedspulje, der bliver udmøntet her i 2024. Disse midler skal dække de højst prioriterede indsatser i sundhedsforliget, herunder forbedringer inden for behandling og forebyggelse. Der foreslås også at afsætte 8,7 millioner kroner årligt til et fast behandlingstilbud for ufrivilligt barnløse i regi af sundhedsvæsenet, samt en styrkelse af landslægeembedet med fokus på udarbejdelse af nationale handleplaner for udredning og behandling samt autorisation af udenlandsk sundhedspersonale. Naalakkersuisut er meget opmærksom på, at øget fysisk aktivitet og deltagelse i fællesskaber styrker både den mentale

og fysiske sundhed. Naalakkersuisut understøtter derfor fuldt ud Grønlands Idrætsforbunds vision om at gøre Grønland til Verdens Mest Fysisk Aktive Land i 2030 og vi vil derfor arbejde for at fremme initiativer, der bidrager til denne udvikling på tværs af samfundet.

Forebyggelse bliver også prioriteret, hvor en markant øgning af midler til telefonrådgivningen TUSAANNGA bliver nødvendig. Bevillingen foreslås øget med 7,5 millioner kroner årligt i 2025 og 2026 og derefter med 3,75 millioner kroner årligt. Dette sikrer, at Tusaannga kan have døgnåbent alle dage, og dermed forbedre dækningen og kvaliteten af rådgivningen. Et velfungerende Tusaannga har også en kobling til etableringen af et kommende Nationalt Terapi- og Rådgivningscenter, som Naalakkersuisut netop har godkendt projektgrundlaget for og som forventes at være færdigetableret inden udgangen af 2024.

En ny handicaplov forventes at blive præsenteret på denne efterårssamling. Lovforslaget vil fokusere på både forebyggende og afhjælpende foranstaltninger for personer med handicap samt sikre personer med handicap flere rettigheder. Naalakkersuisut glæder sig til, at debattere den vigtige lov her i salen. Udgifterne til lovforslaget er anslået til 6,4 millioner kroner i 2025, 12,8 millioner kroner i 2026, 10,3 mio. kr. i 2027 og 7,8 mio. kr. årligt herefter. Med den foreslåede samlet bevilling på 37,3 mio. kr. vil der bl.a. afsæt midler til digitalisering af handicapsagsbehandlingen for at øge fleksibiliteten, som vil sikre mere ensartet og hurtigere sagsbehandling samt midler til at dække de øgede kommunale udgifter, som er et resultat af forbedringerne på handicapområdet som lovforslaget medfører. Herudover afsættes en pulje på 1 million kroner årligt til handicapforeninger. Styrkelse heraf er nødvendig og styrkelse af det frivillige initiativ på området bliver forbedret.

Den nye fiskerilov, der blev vedtaget i foråret 2024, kræver yderligere bevillinger på samlet 9,5 millioner kroner over den 4-årige finanslovsperiode, disse midler vil blive brugt til implementering af loven, og kan overordnet opdeles over perioden 2025-2028 og faste udgifter fra 2025 og fremadrettet. I forlængelse heraf kan det oplyses, at Naalakkersuisut har nedsat en arbejdsgruppe, der arbejder på et forslag til etablering af et Fiskeriøkonomisk Institut i Grønland, som forventes behandlet i forbindelse med Finanslov 2026 på Efterårssamlingen 2025.

På udenrigsområdet foreslås der en generel opgradering, herunder øgede midler til Grønlands repræsentationer i udlandet og oprettelsen af en ny repræsentation i Ottawa, Canada. Der foreslås også midler til en ny sagsbehandler med fokus på WTO-området og handelsdialoger, samt en styrket indsats i Arktisk Råd. Samlet set foreslås der afsat 18,4 millioner kroner over den fire-årige periode til disse initiativer.

På baggrund af den stigende ulovlige indførsel af narkotiske stoffer er der behov for en øget told- og kontrolindsats over for euforiserende stoffer. Der foreslås derfor afsat 5 mio. årligt til dette formål. Dvs. der bliver i alt afsat 20 mio. kr. til styrkelse af toldere. Midlerne skal bruges til flere toldmedarbejdere og indsatsen forventes at omfatte hele landet, men vil have særlig fokus på Østgrønland og Midt-Vest-Grønland.

Inatsisartut besluttede, at Grønland skulle starte et tiltag om tilslutning til Paris-aftalen, og det kræver øgede midler til klimaindsatser, herunder udvikling af en national klimastrategi og

støtte til natur-, miljø- og klimaarbejdsgrupper under Arktisk Råd. Der foreslås afsat 3,15 millioner kroner til disse formål over finanslovsperioden.

På uddannelsesområdet vil der blive igangsat nye tiltag i overensstemmelse med Naalakkersuisuts nye uddannelsesstrategi. Der afsættes midler til at implementere indsatser fra den nationale handlingsplan for at afhjælpe ordblindhed og læse- og skrivevanskeligheder blandt børn, unge og voksne. Der afsættes også midler til evaluering af kvaliteten i folkeskolen. Samlet afsættes 8 millioner kroner til disse uddannelsesinitiativer over finanslovsperioden.

Endelig indeholder finanslovsforslaget midler til flere bygge- og anlægsaktiviteter. Det er vigtigt at understrege, at disse aktiviteter fordeles bredt over hele landet. Hvorfor forslaget indeholder opførelse af blandt andet ungdomsboliger og lejeboliger i flere bosteder, opførelse af indkvarteringsfaciliteter til såvel patienter samt vikarpersonale i landets byer med regionssygehuse.

Herudover er der afsat midler til blandt andet opførelse af kollegier, projektering af en ny Jern- og Metalskole og udvidelse af håndværks uddannelser i Sisimiut, som del af Naalakkersuisuts planer om at reducere flaskehalsproblemerne for at muliggøre, at flere kan tage en uddannelse her i landet. Prioritering af bygge- anlægsaktiviteterne understøtter generelt udmøntningen af Naalakkersuisuts Holdbarheds- og Vækstplan II.

Forventede ændringsforslag til finanslovsforslaget

Som vanligt forventes det, at der vil blive fremsat en række ændringsforslag til 2. og 3. behandling af finanslovsforslaget. Nogle af disse ændringsforslag er allerede kendte, mens andre vil opstå som følge af forhandlinger eller uforudsete behov.

Det fremadrettede arbejde

Vi ved, at en finanslov er kortsigtet, fordi den kun fokuserer på de kommende år. Men det er vigtigt at forstå, at finansloven skal suppleres med langsigtede økonomiske planer, som viser, hvordan hele den offentlige sektor udvikler sig. Det nuværende forslag til finanslov er derfor kun ét skridt i en længere proces, der skal sikre vores fremtidige velfærd og politiske handlefrihed. For at nå dette kræver det vilje til reformer og mod til at ændre de vante rammer.

Reformer betyder ændringer, og de skal derfor føre til noget nyt. Det kræver, at vi alle samarbejder og indgår kompromisser for at tage ansvar og finde nye måder at løse opgaverne på.

Naalakkersuisut ønsker at vedtage en bæredygtig og fremadrettet finanslov, støttet af så mange som muligt. Den fremsatte finanslovsforslag har et overskud på 5 mio. kr. samlet over fire år. Vi inviterer alle politiske partier til at deltage i forhandlingerne om finansloven frem mod 2. og 3. behandling, for vi vil gerne gøre det klart, at der stadig er mulighed for, at igennem et realistisk og ansvarsfuldt arbejde for forslagene til afsættelse af midler kan laves ændringer.

Det er vigtigt at forstå, at der kun er meget begrænsede midler til nye udgifter de kommende år, men det bør ikke forhindre bredt samarbejde. Jeg håber, at der vil udvises vilje til at tage medansvar, også når økonomien skal strammes op. Jeg skal derfor allerede nu varsko om, at der siden udarbejdelsen af finanslovsforslaget er fremkommet en række yderligere udgifter, som medfører større udgifter til finansloven i 2025. Vi forventer derfor, at der vil blive fremsat ændringsforslag til 2. behandlingen bl.a. vedrørende øgede udgifter til demografiregulering af sundhedsvæsenets bevillinger samt indgåelse af en ny servicekontrakt med Neqi A/S. I Naalakkersuisut er det vores ansvar, at finde finansiering til disse udgifter som følge af yderligere udgifter og partiernes ønsker. Det er derfor fortsat nødvendigt, at forslag til øgede udgifter ledsages af forslag til besparelser.

Da lovforslaget forventes henvist til behandling i Finans- og Skatteudvalget, vil jeg ønske udvalget god arbejdslyst og stiller mig til rådighed for de input udvalget måtte ønske.

Med disse ord overlader jeg Naalakkersuisuts Forslag til Finanslov for 2025 til Inatsisartuts velvillige behandling.